

vestment attractiveness will promote and increase the profitability of agricultural production, improving the investment image of Ukraine as well as increasing foreign investment and in capital investment in its economy are described.

Keywords: investments, investment attractiveness, agro-industrial complex, agricultural sector of economics.

УДК 658.5 *Доц. І.Б. Олексів, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"*

ДЖЕРЕЛА ВПЛИВУ ГРУП ІНТЕРЕСІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовано необхідність побудови системи управління підприємством на основі врахування груп економіко-управлінського впливу. Також досліджено джерела формування впливу груп інтересів на діяльність підприємства в Україні та за кордоном.

Ключові слова: група впливу, вплив групи інтересів, джерела впливу груп інтересів.

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. S. Ghoshal [1] встановив, що причинами недавніх корпоративних скандалів у Сполучених Штатах Америки є "переоцінка в останні роки Американськими корпораціями значення акціонерів при одночасній недооцінці інших економічних суб'єктів". Тому огляд діяльності підприємства тільки з позицій агентської теорії може бути неефективним. Остання теза підтримується банкрутствами великих американських корпорацій таких, як, наприклад, Енрон та ВорлдКом, чия управлінська культура була побудована на принципах агентської теорії.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення не вирішених питань. На сьогодні, в рамках "Теорії груп впливу" розроблено класифікацію груп впливу [2], проаналізовано етичні аспекти врахування інтересів груп впливу в діяльності підприємства [3, с. 28-59], обґрунтовано необхідність врахування інтересів груп впливу при розробленні стратегії та тактики підприємства [4, с. 38-39]. Одночасно предметом цієї публікації є дослідження джерел впливу груп інтересів на діяльність підприємства, вивчення яких на сьогодні залишається незавершеним.

Мета роботи – формування чіткого розуміння поняття група економіко-управлінського впливу та дослідження джерел впливу груп інтересів на діяльність підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. У літературних джерелах економічні суб'єкти, які є частиною та оточують організацію називають "групами економіко-управлінського впливу", "групами інтересів" та "зацікавленими сторонами". Фактично групами економіко-управлінського впливу можуть бути менеджмент, працівники, споживачі підприємства, державні органи влади, неурядові організації тощо. Для чіткого розуміння відмінностей між зазначеними поняттями нижче проаналізовано особливості кожного з них.

До 80-х років минулого століття ці два поняття використовували разом. Саме у 80-х роках минулого століття відбулося виокремлення поняття "група економіко-управлінського впливу" в понятті "зацікавлена сторона". Згідно зі сучасною "Теорією груп економіко-управлінського впливу" всіх економічних акторів, які є частиною організації та які її оточують називають зацікавленими сторонами [4, с. 35].

Зацікавлені сторони можуть мати різні типи стосунків з підприємством, а саме (рис. 1): можуть впливати на діяльність організації; можуть перебувати під впливом організації; можуть одночасно як перебувати під впливом, так і впливати на діяльність організації; взаємовпливу між зацікавленими сторонами та підприємством немає, але може виникнути в майбутньому.

Зацікавлена сторона	Наявність впливу	Підприємство	
		Так	Ні
	Так	Взаємозалежність (1)	Вплив зацікавленої сторони на діяльність підприємства (2)
	Ні	Вплив підприємства на діяльність зацікавленої сторони (3)	Відсутність істотного взаємозв'язку, але наявність потенціалу щодо його виникнення в майбутньому (4)

Рис. 1. Типологія взаємин підприємства із зацікавленими сторонами (розроблено на основі [5, с.8])

Відповідно, зацікавлені сторони можна визначити як групи, які зацікавлені у діяльності підприємства [4, с. 35]. Наголосимо, що не всі зацікавлені сторони організації мають вплив на його діяльність. Наприклад, деякі екологічні організації зацікавлені в діяльності підприємства, але не мають важелів впливу на нього. Відповідно, всі економічні актори, які мають взаємини з підприємством, відображені в квадратах (1)-(4) на рис. 1, називають зацікавленими сторонами організації. Одночасно зацікавлені сторони, які мають тип взаємостосунків із підприємством, відображені в квадратах (1)-(2) на рис. 1, називають групами економіко-управлінського впливу.

Розуміння "stakeholder" як групи економіко-управлінського впливу виходить саме із перекладу з англійської мови цього поняття. "Stakeholder" в перекладі з англійської означає "організатор спільної справи". Крім цього, це слово складається із двох частин "stake" та "holder". "Stake" означає частка, а "holder" власник, тобто прямий переклад терміна "stakeholder" означає власник частки, інтересу або власності. Одночасно економічне розуміння терміну "stakeholder" передбачає наявність впливу економічного суб'єкта на діяльність організації. Слово група вживають для того, щоб наголосити, що суб'єктів є кілька. Наприклад, в організації зазвичай працює кілька працівників, купує продукцію кілька споживачів, та оточує декілька неурядових організацій. Таким чином, "stakeholder" можна розглядати як групу, яка має вплив на діяльність підприємства через свій інтерес або право власності.

Предметом цього наукового дослідження є саме групи економіко-управлінського впливу. Наголосимо також, що терміни "група економіко-управлінського впливу" та "група інтересів", будуть використовуватися як синоніми. Джерелами впливу груп інтересів на діяльність підприємства в Західних країнах є: влада, право та терміновість і час [6, с. 875]. Розглянемо ці складові більш детально.

Влада. Зазначимо, що влада базується передусім на думці про те, що один економічний суб'єкт може примусити інший економічний суб'єкт до певної дії. Згідно з визначенням у [7, с. 714], влада – це взаємини між соціальними акторами, за якими один соціальний актор (А) може змусити іншого соціального актора (В) робити те, що актор В не робив би за інших однакових умов.

вих умов. Відповідно, влада може реалізуватися за допомогою будь-яких дій, правових норм чи неформальних приписів, які можуть примусити одного економічного суб'єкта діяти відповідно до інтересів іншого економічного суб'єкта. Треба наголосити, що західні дослідники [4-6] не розділяють формальні та неформальні джерела формування влади груп економіко-управлінського впливу. Останнє пояснюється наявністю правового суспільства, в якому складно маніпулювати незалежними суб'єктами економічної діяльності за допомогою неформальних впливів. Відповідно, влада в Західному суспільстві чітко визначається за допомогою права.

Право та легітимність. Право формує законні підстави для груп інтересів впливати на діяльність організації. Правові підстави групи інтересів впливати на діяльність підприємства можуть бути сформованими на основі контрактних зобов'язань, які виникли між контрагентом та підприємством. У такій ситуації контрагент підприємства стає групою економіко-управлінського впливу, яка може впливати на діяльність підприємства через відповідні правові стосунки. Відповідно, взаємозв'язки між постачальником та підприємством, а також підприємством та споживачем формуються саме за наведеним вище механізмом.

Легітимність – це узагальнене відчуття або припущення про те, що дії юридичної особи є бажаними, адекватними або відповідними в рамках певної соціально сконструйованої системи норм, цінностей або вірувань [8, с. 580]. Відповідно, вплив груп інтересів на діяльність підприємства може виникнути не тільки внаслідок загрози порушення законодавства, але й певної системи норм та принципів. Наприклад, загроза навколишньому середовищу може не тільки суперечити чинному законодавству, але й певній системі цінностей, яка створена в суспільстві. Останнє може спричинити протест неурядових організацій, які мають потенціал щодо впливу на підприємство через негативну рекламу та формування негативного іміджу в суспільстві. Таким чином, створена в країні система цінностей може формувати тип впливу груп інтересів на діяльність організації. Підсумовуючи, зазначимо, що право та легітимність можуть слугувати або джерелом влади груп інтересів над підприємством, або бути джерелами впливу на діяльність організації самі по собі.

Час (терміновість). Групи економіко-управлінського впливу можуть впливати на діяльність організації через час. Наприклад, підприємству потрібен доступ до ресурсу або певного замовлення в терміновому порядку. Останнє формує вплив груп інтересів на підприємство. В Україні час є особливо важливим складником через відсутність традицій вчасного виконання контрактів.

Для України зазначена модель впливу груп інтересів на діяльність підприємства набуде низки трансформацій (рис. 2). Зокрема, важливою особливістю для України, є наявність значних неформальних джерел влади. Наприклад, державні органи влади можуть впливати на діяльність підприємства не тільки на основі права та легітимності, але й інших чинників, таких як власний інтерес, наявність неформальних каналів інформації (зв'язку) або наявність (чи відсутність) родинних зв'язків. Відповідно, для України наявність неформальної влади може бути не менш важливою, ніж формальної. Наголосимо також, що дуже істотним фактором, який формує сильну неформальну владу в Україні, є фактор часу.

Рис. 2. Джерела впливу груп інтересів на діяльність підприємства за кордоном та в Україні

Таким чином, в Україні спостерігається такі взаємозв'язки між джерелами впливу груп інтересів на діяльність підприємства:

- право та легітимність створюють базу для формальної влади. Одночасно в Україні право та легітимність не завжди є достатньою передумовою для формування влади груп економіко-управлінського впливу над діяльністю організації. Правові основи не завжди гарантують наявність влади в Україні через сильні неформальні контакти, які деформують право та легітимність;
- час може формувати формальну та неформальну влади та одночасно слугувати джерелом впливу самим пособі. Наприклад, законодавчо сформовані терміни виконання певних функцій державними органами влади можуть сприяти появі влади держави над підприємствами. Потрібно зазначити, що влада, як сформована на основі обмеженості часу, може бути як формальною, так і неформальною. Формальною вона стає в тому випадку, коли встановлені терміни є формальними, тобто встановленими законодавчо. Відповідно, неформальною вона є в тому випадку, коли терміни не є чітко виписаними і група економіко-управлінського впливу може регулювати терміни доступу без чітко встановлених правил;
- формальна та неформальна влади можуть регулювати терміни доступу до певного ресурсу або контракту. У такому випадку, навпаки формальна або неформальна влади формують терміни виконання контракту або доступу до ресурсу. Тобто, група економіко-управлінського впливу за допомогою формальних або неформальних методів має змогу впливати на терміни виконання контракту або доступу до ресурсу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наведене вище дослідження джерел впливу груп інтересів на діяльність підприємства може слугувати теоретичною базою для створення системи управління підприємством, ґрунтованої на врахуванні інтересів груп економіко-управлінського впливу.

Література

1. Ghoshal S. Bad Management Theories Are Destroying Good Management Practices / S. Ghoshal // Academy of Management Learning & Education. – 2005. – № 1. – P. 75-91.
2. Олексів І.Б. Поняття, класифікація та види груп інтересів, які впливають на діяльність машинобудівного підприємства / І.Б. Олексів // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – № 657. – С. 47-52.
3. Freeman R.E. Strategic Management: A Stakeholder Approach / R.E. Freeman // Boston et al.: Pitman, 1984. – 315 p.
4. Johansson P. Implementing stakeholder management: a case study at a micro-enterprise / P. Johansson // Measuring Business Excellence. – 2008. – № 3. – P. 33-43.
5. Frooman J. Stakeholder Influence Strategies: The Roles of Structural and Demographic Determinants / J. Frooman, A. Murrell // Business and Society. – 2005. – № 44 (1). – P. 3-33.
6. Mitchell R.K. Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really count / R.K. Mitchell, B.R. Agle, D.J. Wood // The Academy of Management Review. – 1997. – № 22(4). – P. 853-884.
7. Weber M. The theory of social and economic organization / M. Weber. – New-York : Free Press. – 398 p.
8. Suchman M.C. Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches / M.C. Suchman // The Academy of Management Review. – 1995. – № 20. – P. 571-610.

Олексив И.Б. Источники влияния групп интересов на деятельность предприятия

Обоснована необхідність побудови системи управління підприємством на основі урахування інтересів груп економіко-управлінського впливу. Також дослідовано джерела впливу груп інтересів на діяльність підприємства в Україні і за рубежом.

Ключевые слова: группа влияния, влияние группы интересов, источники влияния групп интересов.

Oleksiv I.B. Sources of stakeholder influence on company activity

In the article the necessity to build company management system considering interests of stakeholders is argued. In addition the sources of stakeholder influence both in Ukraine and abroad are analyzed.

Keywords: stakeholder, stakeholder influence, sources of stakeholder influence.

УДК 338.49:339.1

Доц. А.В. Рибчук, д-р екон. наук – Дрогобицький
ДПУ ім. Івана Франка

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕЛЕМЕНТІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Досліджено передумови та причини створення, особливості функціонування, технологічний розвиток й удосконалення об'єктів глобальної виробничої інфраструктури. Проаналізовано напрями використання результатів науково-технологічної революції під час реалізації мережі інфраструктурних інституцій в умовах глобалізаційних тенденцій розвитку світового господарства.

Ключові слова: технологічний розвиток, науково-технічна революція, інноваційні розробки, економічне зростання, глобальна виробнича інфраструктура, інформаційна інфраструктура, індустриальні технології, транснаціональні корпорації, міжнародне виробництво, наднаціональний відтворювальний процес.

Вступ. Подальша інтернаціоналізація суспільно-економічного життя сучасної цивілізації стала результатом промислової революції та підготувала умови для розгортання процесів транснаціоналізації виробництва і капіталу,